

Сахарова Олена Борисівна,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник відділу ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-9759-5324

Близнюк Ігор Леонідович,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-3882-5790

**ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ТА ІНШИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ВИГОТОВЛЕННЯ, ОФОРМЛЕННЯ
ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ ПОСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ ТА
ПІДТВЕРДЖУЮТЬ ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ
АБО ЇЇ СПЕЦІАЛЬНИЙ СТАТУС**

У статті розкриваються особливості вчинення кримінальних правопорушень службовими особами ДП “Поліграфічний комбінат “Україна” та афілійованих з поліграфкомбінатом комерційних структур у сфері виготовлення та оформлення ідентифікаційних документів на основі вивчення відповідних кримінальних проваджень. При цьому основний акцент у дослідженні зроблено на розкритті способів вчинення цих кримінальних правопорушень. Водночас автори виокремили й основних суб’єктів сучасного ринку виготовлення та оформлення ідентифікаційних документів України.

Ключові слова: ідентифікаційні документи, закордонний паспорт, ID-картка, посвідчення учасника бойових дій, Єдиний державний демографічний реєстр, Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал “Дія”), посвідчення особи з інвалідністю, роялті, зловживання владою або службовим становищем, конкурсні торги, кримінальне провадження, кримінальне правопорушення.

Своєчасне та ефективне виявлення злочинів, пов’язаних з оформленням та видачею ідентифікаційних документів (закордонних паспортів, ID-карток, посвідчень учасника бойових дій, документів про інвалідність та інших документів), у тому числі з метою незаконного переправлення осіб через державний кордон України для уникнення від мобілізації до Збройних Сил України в умовах воєнного стану, та інших, пов’язаних з цією протиправною діяльністю предикативних службових злочинів, а також злочинів щодо вимагання та одержання неправомірної вигоди, значною мірою залежить від швидкого та якісного проведення окремих оперативно-розшукових заходів працівниками підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України.

Згідно із ст. 13 Закону України “Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний

статус” [1], до ідентифікаційних документів, які посвідчують особу та підтверджують громадянство України або її спеціальний статус, а також потребують спеціальних елементів захисту та оформляються із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру, відповідно до їх функціонального призначення, можна віднести: паспорт громадянина України; паспорт громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичний паспорт України; службовий паспорт України; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну; тимчасове посвідчення громадянина України; посвідчення водія; посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; довідка на постійне проживання; довідка на тимчасове проживання; картка мігранта; посвідчення біженця; проїзний документ біженця; посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту; проїзний документ особи, якій надано додатковий захист.

В умовах воєнного стану та бойових дій з метою захисту суверенітету та територіальної цілісності України особливого значення також отримали документи, які підтверджують особливий правовий статус, спричинений участю у бойових діях та/або інвалідністю захисників України у зв’язку з військовою агресією росії проти України.

За інформацією Міністерства оборони України, з 1 грудня 2022 р. розпочався процес оформлення документів для підтвердження статусу учасника бойових дій (*посвідчень учасника бойових дій*) [2]. У зв’язку з цим Міністерством юстиції України здійснено державну реєстрацію Наказу Міністерства оборони України від 10 листопада 2022 р. №369 “Про затвердження Положення про комісії Міністерства оборони України з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни та вирішення спірних питань щодо зарахування окремих періодів служби до вислуги років та Інструкції про порядок видачі в Міністерстві оборони України посвідчень учасника бойових дій, нагрудних знаків “Ветеран війни – учасник бойових дій” та листів талонів на право одержання ветеранами війни проїзних квитків з 50-відсотковою знижкою їх вартості” [3].

Відповідно до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” [4] учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з’єднань, об’єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час.

Документи для надання статусу учасника бойових дій подаються командирами (начальниками) військових частин (органів, підрозділів), іншими керівниками підприємств, установ та організацій, командирами добровольчих формувань або самостійно за особистим зверненням до комісії в Міноборони, МВС, Мін’юсті, Національній поліції, Національній гвардії, СБУ, Службі зовнішньої розвідки, Адміністрації Держприкордонслужби, Адміністрації Держспецтрансслужби, Офісі Генерального прокурора, Управлінні державної охорони, Адміністрації Держспецзв’язку, ДСНС, ДФС [5].

Згідно з Наказом Міністерства оборони України від 10 листопада 2022 р. № 369 [3], у Міноборони, Збройних Силах України (ЗСУ), Головному управлінні розвідки Міністерства оборони (ГУР МО) та Державній спеціальній службі транспорту (ДССТ) формуються та діють *Комісії з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками*

бойових дій військовослужбовців Збройних Сил України, які брали безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, за умови виконання ними особисто або у складі військової частини (органу, підрозділу), установи та закладу бойових (службових) завдань, проведення розвідувальних заходів, зокрема, які отримали поранення, контузії, каліцтва [2].

Так, Комісії з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій утворюються у: 1) Міністерстві оборони України; 2) Генеральному штабі Збройних Сил України; 3) Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту; 4) низці військових частин; 5) Командуванні Повітряних Сил Збройних Сил України; 6) Командуванні Військово-Морських Сил Збройних Сил України; 7) Командуванні Сухопутних військ Збройних Сил України; 8) оперативних командуваннях “Північ”, “Південь”, “Схід”, “Захід”. При цьому документи, які подаються на розгляд цих Комісій, готують відповідні підрозділи служб персоналу (кадрових центрів) або підрозділи соціального забезпечення територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки чи особисто заявник – військовослужбовець Збройних Сил України, який бере безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України [6].

Законодавчо визначена Інструкція про порядок видачі в Міністерстві юстиції України посвідчень учасника бойових дій (Наказ Міністерства юстиції України від 20.02.2023 № 691/5) [7]. Облік, зберігання, порядок видачі цих посвідчень визначаються Положенням про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1994 р. № 302 (із змінами), [8] та цією Інструкцією.

Посвідчення учасника бойових дій (УБД) – це документ, що підтверджує статус ветерана війни, відповідно Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” [4], який регулює компенсації та пільги військовослужбовців.

Учасникам бойових дій видаються посвідчення з написом “Посвідчення учасника бойових дій” [8]. Особам з інвалідністю внаслідок війни видаються посвідчення з написом “Посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни” [8].

Згідно з Порядком видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни [8] “Посвідчення учасника бойових дій” видається Мін'юстом, органами Міноборони, МВС, Мінветеранів, Національної поліції, Національної гвардії, ДСНС, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Управління державної охорони, ДФС, Адміністрації Державної прикордонної служби, Держспецзв'язку, а також Держспецтрансслужбою за місцем реєстрації ветерана. У свою чергу, “Посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни” видається структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у місті (у разі їх утворення) рад за місцем реєстрації громадянина [8].

Е-посвідчення ветерана (електронне посвідчення ветерана) формується безоплатно засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал “Дія”) за бажанням особи, на ім'я якої оформлено “Посвідчення учасника бойових дій”, “Посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни”, “Посвідчення учасника війни”,

“Посвідчення члена сім’ї загиблого” або “Посвідчення члена сім’ї загиблого Захисника чи Захисниці України”, та захищене унікальним електронним ідентифікатором.

Важливо зазначити, що учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, які одночасно є особами, на яких поширюється чинність Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” [4], згідно із статтею 10 цього Закону, видається одне посвідчення за їхнім вибором, у якому робиться відмітка про встановлення іншого правового статусу.

Останнім часом з метою отримання певних гарантій соціального захисту, передбачених чинним законодавством, спостерігаються випадки підроблення “Посвідчення учасника бойових дій”.

Відповідно до зазначеного Закону до осіб з інвалідністю внаслідок війни належать особи з числа військовослужбовців діючої армії та флоту, партизанів, підпільників, працівників, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, одержаних під час захисту Батьківщини, виконання обов’язків військової служби (службових обов’язків) чи пов’язаних з перебуванням на фронті, у партизанських загонах і з’єднаннях, підпільних організаціях і групах та інших формуваннях, визнаних такими законодавством України, в районі воєнних дій, на прифронтових ділянках залізниць, на спорудженні оборонних рубежів, військово-морських баз та аеродромів у період громадянської та Другої світової війни або з участю в бойових діях у мирний час.

Згідно з “Правилами перетинання державного кордону громадянами України” [9] посвідчення про інвалідність дозволяє перетинати державний кордон у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану.

Інвалідність як міра втрати здоров’я визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи Міністерства охорони здоров’я України. Медико-соціальні експертні комісії (МСЕК) організуються в самостійні центри, бюро при управліннях охорони здоров’я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій [10]. Відповідно до Закону України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” [11] МСЕК перебувають у віданні Міністерства охорони здоров’я України.

Крім визначення документів, які посвідчують особу та підтверджують громадянство України, потребують спеціальних елементів захисту та оформляються із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру, важливо також окреслити суб’єктів ринку виготовлення та оформлення зазначених документів України.

До основних суб’єктів сучасного ринку виготовлення та оформлення ідентифікаційних документів України, які посвідчують особу та підтверджують громадянство України, потребують спеціальних елементів захисту та оформляються із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру, відносяться: ДП “Поліграфічний комбінат “Україна”, Державна міграційна служба України (ДМС), ДП “Документ”, центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), Головний сервісний центр МВС України. Зокрема, Державне підприємство “Документ” засновано на державній власності і входить до сфери управління Державної міграційної служби України (ДМС).

Сьогодні значного розголосу отримали кримінальні правопорушення, вчинені службовими особами ДП “Поліграфічний комбінат “Україна” із виготовлення цінних паперів” та афілійованих з поліграфкомбінатом комерційних структур, у сфері виготовлення та оформлення ідентифікаційних документів.

Зокрема, в Україні протягом 2012–2021 рр. службовими особами державного підприємства “ПК “Україна” (ЄДРПОУ 16286441) в інтересах приватних суб’єктів господарської діяльності, за попередньою змовою, було створено “приватну монополію” на виробництво спеціальних захисних елементів державних ідентифікаційних документів [12]. У зв’язку з цим стала можливою практика, коли на виготовленні документів, які видаються від імені держави, заробляють окремі приватні компанії. Так, іноземними приватними компаніями було зареєстровано права інтелектуальної власності на промислові зразки, а саме графічні дизайни захисних елементів, що використовуються в бланках ідентифікаційних документів, які, відповідно до законодавства, є власністю держави Україна. Зокрема, графічні дизайни імплантованих захисних елементів, що містять зображення малого Державного Герба та назви держави Україна, у 2013–2014 рр. безпідставно було передано у власність іноземним компаніям, якими, у свою чергу, зареєстровано авторське право на вказані зразки у Відомстві з інтелектуальної власності ЄС [12].

Відповідно до європейського законодавства від виробника таких спеціальних захисних елементів сплачується винагорода (роялті) за використання зареєстрованих промислових зразків, об’єктом яких є вказані вище захисні елементи. Як наслідок, ПК “Україна” сплачувала роялті цим іноземним компаніям за вказані графічні дизайни імплантованих захисних елементів в державні ідентифікаційні документи, зокрема в ID-паспорти.

За повідомленням НАБУ (лист від 7.09.2021 № 0423-142/27417, який направлений до ПК “Україна”), основною метою створення цих компаній-посередників у сфері виробництва ідентифікаційних документів, які відповідно до законодавства є власністю держави Україна, було “відмивання” грошових коштів та отримання, згідно з європейським законодавством, роялті.

Внаслідок цього державі Україна щороку завдавались збитки, про що свідчить досудове розслідування Національного антикорупційного бюро України у кримінальному провадженні, внесеному 19.10.2019 до Єдиного реєстру досудових розслідувань № 52019000000000925 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 28 (Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією), ч. 2 ст. 364 (Зловживання владою або службовим становищем) та ч. 2 ст. 209 (Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом) КК України щодо зловживання службовим становищем службовими особами державного підприємства “ПК “Україна” в інтересах приватних українських та іноземних суб’єктів господарської діяльності.

На сьогодні у цьому кримінальному провадженні державне підприємство “ПК “Україна” визнано потерпілим, а НАБУ оголошено колишнім службовим особам Поліграфкомбінату “Україна” підозру. Так, за офіційними даними НАБУ від 21.07.2023 [13], НАБУ і САП викрили масштабну схему заволодіння коштами

держпідприємства “Поліграфічний комбінат “Україна” на суму понад 450 млн грн. Це стало результатом співпраці у межах міжнародної слідчої групи зі слідчих України, Естонії та Франції під егідою Євроюсту. Активну участь у відслідковуванні та аналізі банківських транзакцій щодо цього злочину також відіграла й Державна служба фінансового моніторингу України.

Ефективності розслідування НАБУ і САП сприяла конструктивна співпраця з естонськими колегами, зокрема, комплексні слідчі (розшукові) дії на території обох країн. Докази, отримані з Естонії, дозволили встановити усі деталі схеми вчинення злочину та легалізації грошових коштів. Зі свого боку, у межах спільного розслідування естонськими правоохоронцями було притягнуто до кримінальної відповідальності чотирьох осіб за легалізацію коштів, викрадених з ДП “Поліграфкомбінат “Україна”. Серед них двоє – це керівник та менеджер компанії, підконтрольної ексдиректору ДП “Поліграфкомбінат “Україна”, а також ще двоє пособників злочину.

У результаті 21 липня 2023 р. повідомлено про підозру у вчиненні цього злочину 5 особам, серед них – колишній директор та ексначальник відділу ДП “Поліграфкомбінат “Україна”, фізична особа-посібник злочину [13]. Також до Естонії скеровано документи для повідомлення про підозру двом громадянам цієї країни (директору та менеджеру підконтрольної ексдиректору ДП “Поліграфкомбінат “Україна” компанії). Злочин остаточно був кваліфікований за ч. 5 ст. 191 КК України. Ексдиректору ДП “Поліграфкомбінат “Україна” додатково інкримінують легалізацію коштів, одержаних злочинним шляхом (ч. 3 ст. 209 КК України) [13].

Спосіб вчинення цього злочину такий. У 2013 р. тодішній очільник ДП “Поліграфкомбінат “Україна” придбав на підставних осіб *естонську компанію “OU FEATURE”*, висловивши іноземним партнерам обов’язкову вимогу співпраці – постачання продукції через “потрібну” естонську компанію. Надалі він організував закупівлю матеріалів для виготовлення бланків ідентифікаційних документів (паспортів громадян України, ID-карток, посвідчень водія тощо) через цю компанію. Компанія-“прокладка” закупляла матеріали за ринковими цінами напряму у виробників продукції (для виготовлення бланків документів), зареєстрованих у Франції та Німеччині, після чого перепродавала їх держпідприємству за завищеною у 4-6 разів вартістю. Упродовж 2013-2016 рр. через цю злочинну схему група зловмисників заволоділа коштами на суму близько півмільярда гривень [13].

При цьому ексдиректор ДП “Поліграфкомбінат “Україна” замаскував як продаж 45% своїх акцій у підприємстві, що фактично не працювало (фактична ринкова вартість близько 100 тис. доларів США), іншій підконтрольній компанії за 1,35 млн доларів США. Далі він їх задекларував, чим фактично отримав можливість використовувати легалізовані грошові кошти. Частина коштів у сумі 150 тисяч доларів США було переведено безпосередньо на рахунки близьких осіб ексдиректора ДП “Поліграфкомбінат “Україна”.

Також ексдиректор ДП “Поліграфкомбінат “Україна” запатентував на підконтрольну компанію (яка використовувалась для закупівель ПК “Україна”) право інтелектуальної власності на імплантовані захисні елементи, що використовуються в українських паспортах.

Таким чином, кожен громадянин, отримуючи документи, не лише переплачував вартість внаслідок завищень при закупівлях, а й “донатив” чиновника за його “інтелектуальний внесок” (у свою чергу, ПК “Україна” сплачувало роялті цій компанії).

На початку 2022 р. Кабінет Міністрів України змінив технічні вимоги та зображення захисних елементів українських ідентифікаційних документів, що надало можливість позбавитись залежності від результатів “інтелектуальної праці” ескерівника ДП “Поліграфкомбінат “Україна”. Права інтелектуальної власності на промислові зразки, в тому числі нові графічні дизайни захисних елементів державних ідентифікаційних документів, відтепер належать державі в особі ДП “Поліграфкомбінат “Україна”, а не приватним компаніям, що унеможливило безпідставне отримання цими приватними компаніями та їх бенефіціарами сотень мільйонів гривень роялті та авторських відрахувань. Іншими словами, були вжиті заходи щодо відмови від імпантованих захисних елементів, авторське право на які належало іноземній компанії, в ідентифікаційних документах, які, відповідно до законодавства, є власністю держави Україна.

Як наслідок цих вжитих заходів, ціни на товари, що поставляються ДП “Поліграфкомбінат “Україна” відповідно до укладених у 2022 р. договорів щодо виготовлення ідентифікаційних документів, які потребують спеціальних елементів захисту та які посвідчують особу та підтверджують громадянство України, є суттєво нижчими від цін на аналогічні товари, що поставлялися впродовж 2017-2021 рр. У результаті загальна сума податків, яку сплатило ДП “Поліграфкомбінат “Україна” в 2022 р., зросла на 58%, а дивіденди державі збільшилися в більш ніж 2 рази [12].

Водночас у сфері виготовлення, оформлення ідентифікаційних документів, які потребують спеціальних елементів захисту, до 2023 р. для друку бланків національного та міжнародного посвідчень водія та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу використовувались принтери TOPPAN CP500. Постачальниками принтерів Toppan CP500 та витратних матеріалів до них були ті самі компанії, службові особи яких є обвинуваченими у згаданому вище кримінальному провадженні НАБУ № 52019000000000925 [12].

За наявною інформацією, авторське право на емблему МВС України, яка наноситься на захисну плівку принтером TOPPAN CP500 для персоналізації посвідчень водія та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, у 2014 р. привласнила собі компанія, яка розташована в США [12].

Окрім того, обладнання Toppan CP500 є у вільному продажу (<https://idcard.com.ua/ua/prINTER-toppan-cp500/>) та використовується у “тіньовому” бізнесі з підроблення документів, що підтверджується фактами виявлення в Україні правоохоронними органами масового виробництва підроблених посвідчень водія та свідоцтв про реєстрацію транспортного засобу. Під час обшуків правоохоронними органами нерідко вилучався принтер Toppan CP500 та витратні матеріали до нього, у тому числі й ті, що містять захисний елемент (емблема МВС).

Також це обладнання не забезпечує відповідний рівень захисту нанесеної (персоналізованої) інформації на ідентифікаційні документи – внаслідок впливу зовнішніх факторів персональні дані власника ідентифікаційного документа та інші дані протягом року використання стираються (легке зняття з бланку персональних

даних для повторного нанесення використовується під час виготовлення підроблених ідентифікаційних документів).

У зв'язку з цим постановою Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 275 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 844” [14] було посилено захист персоналізованих бланків посвідчення водія та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу обов'язковим використанням додаткового захисного покриття підвищеної міцності. Нововведення передбачають, що ці ідентифікаційні документи потрібно ламінувати з обох боків “захисним прозорим рефлексивним ахроматичним покриттям та плівкою підвищеної міцності”.

Як наслідок, на сьогодні до кінця 2023 р. на заміну принтерів Торран CP500 в регіони України Центрам надання адміністративних послуг (ЦНАПам) та сервісним центрам МВС України здійснюється постачання на безоплатній основі обладнання Swiftpro K60 для посилення захисту персоналізованих бланків посвідчення водія та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу. Однак, слід мати на увазі, що у подібних випадках, як правило, безкоштовне постачання принтерів виступає класичним прийомом заробітку комерційних виробників персоналізованих бланків ідентифікаційних документів: поставивши безкоштовне обладнання, приватні компанії гарантовано отримують роки прибутків на матеріалах та сервісному обслуговуванні цього обладнання.

Наразі по всій країні безкоштовно поставили вже 750 таких принтерів. За твердженням Кабінету Міністрів України, до кінця 2023 р. планують поставити ще 277 принтерів [15]. У таких рішеннях про безоплатну передачу принтерів йдеться, що вартість одного принтера Swiftpro K60 становить приблизно 123,75 тис. грн [15]. Проте ті, кому обладнання не видали, вже почали проводити конкурсні торги, і на таких закупівлях ця техніка вже постачається за завищеними цінами – за від 530 до 600 тис. грн за комплект, до складу якого, крім принтера, входить ще станція для знімання даних [15].

Водночас, слід визнати, що перехід на оновлене обладнання для персоналізації ідентифікаційних документів, а саме посвідчень водія та свідоцтв про реєстрацію транспортного засобу, унеможливує підробку ідентифікаційних документів з використанням нових витратних матеріалів, а також повторне використання бланка.

Крім того, важливо зазначити, що службові особи зарубіжної компанії Linxens – попереднього постачальника для ПК “Україна” також фігурували як обвинувачені у кримінальному провадженні. Так, у СБУ було відкрито кримінальне провадження № 22019000000000301 від 01.10.2019 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 191 (“Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем”), ч. 2 ст. 328 (“Розголошення державної таємниці”) КК України (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95958544>), згідно з яким розслідувалось можливе вчинення в період 2014–2019 рр. службовими особами ДП “Поліграфкомбінат “Україна” по виготовленню цінних паперів”, Державної міграційної служби України, інших державних установ України, дій, які були спрямовані на заволодіння чужим майном в особливо великих розмірах, зокрема грошовими коштами, які належали ДП “Поліграфкомбінат “Україна”, на суму близько 4,4 млн євро, вчинених за попередньою змовою

зі службовими особами іноземних компаній, шляхом укладання контрактів за завищеними цінами про закупівлю і постачання витратних матеріалів, захисних голографічних елементів та інших товарів, які використовуються у виготовленні документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус. Такими іноземними компаніями – постачальниками продукції на ПК “Україна” для виготовлення бланків ідентифікаційних документів згідно з матеріалами кримінального провадження називались такі іноземні компанії: “Arjowiggins Security” (Франція), “SURYIS” (Франція є правонаступником “HOLOGRAM INDUSTRIES S.A.”), “ARJOSYSTEMS” (Франція), “HIDGlobal CIDSAS” (Франція), “Paragon ID SA” (Франція), “PAVcard GMBH” (Німеччина), “Art-Line Projekt GMBH” (Німеччина), “LINXENS (THAILAND) CO., LTD” (Тайланд), “SMARTRAC TECHNOLOGY LTD” (Тайланд), “SICPASA” (Швейцарія), “OU FEATURE” (Естонія), “Inte Graph International FZE” (OAE) та інші. Тобто серед цих іноземних компаній також виділяється згадана вище “LINXENS (THAILAND) CO., LTD”. Крім того, у списку компаній зазначається й естонська компанія “OU FEATURE”, яка має зв’язки контролю з ексочільником ДП “Поліграфкомбінат “Україна”, який проходить обвинуваченням у кримінальному провадженні щодо заволодіння коштами поліграфкомбінату на суму понад 450 млн грн.

Ще одна компанія із списку – “Inte Graph International FZE” (OAE) була найбільшим постачальником матеріалів на ДП “Поліграфкомбінат “Україна” до 2022 р. Через “Inte Graph International FZE” проходило близько 80% матеріалів, які закуповував Поліграфкомбінат “Україна” до 2022 р. [16]. Співзасновники “Inte Graph International FZE” (OAE) виступали бізнес-партнерами ексдиректора ДП “Поліграфкомбінат “Україна”, який виступає основним фігурантом згаданого вище кримінального провадження щодо заволодіння коштами держпідприємства на суму близько півмільярда гривень.

Усі товари для забезпечення різних поставок на ДП “Поліграфкомбінат “Україна” протягом кількох років закуповувалися компанією-посередником “Inte Graph International FZE” у виробників та їх дистриб’юторів, а потім продавались поліграфкомбінату за завищеними цінами.

Тобто між ДП “Поліграфкомбінат “Україна” та цими іноземними компаніями-нерезидентами укладались контракти, додаткові угоди за завищеними цінами.

Варто до перерахованого додати, що закупівлі ПК “Україна” переважно відбуваються без публічних конкурсних торгів, що сприяє підвищенню корупційних ризиків у процесі діяльності поліграфкомбінату. Як стратегічне підприємство зі специфічною продукцією у галузі ідентифікаційних документів, що посвідчують особу чи її спеціальний статус та підтверджують громадянство України, ПК “Україна” має право обирати постачальників за переговорною процедурою. Як наслідок, у відкритому доступі не публікуються навіть копії укладених ПК “Україна” договорів – лише стислий звіт про закупівлю, що торги відбулись.

Так, службові особи ДП “Поліграфкомбінат “Україна” проходять обвинуваченнями у кримінальному провадженні № 42022102070000254 від 20.07.2022 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111853524>), яке відкрито за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 209 (“Легалізація (відмивання) майна, одержаного

злочинним шляхом”), ч. 4 ст. 191 КК України. Зокрема, відповідно до матеріалів цього кримінального провадження встановлено, що ДП “Поліграфічний комбінат “Україна” з виготовлення цінних паперів” укладено договори купівлі-продажу з певною компанією без використання процедури аукціону, що могло призвести до надмірного використання державних коштів.

Таким чином, аналіз кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері виготовлення, оформлення ідентифікаційних документів, які посвідчують особу та підтверджують громадянство України, потребують спеціальних елементів захисту та оформляються із застосуванням системи Єдиного державного демографічного реєстру, показав, що переважна більшість вчинених у цій сфері кримінальних правопорушень пов’язана із завищенням цін при купівлі витратних та інших матеріалів для виготовлення та оформлення ідентифікаційних документів, що реалізується через штучне введення у господарські операції низки “сірих посередників”, частина з яких – фіктивні або пов’язані зв’язками контролю зі службовими особами основних учасників ринку виготовлення, оформлення ідентифікаційних документів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17#Text> (дата звернення: 29.08.2023).
2. З 1 грудня розпочнеться процес оформлення документів для підтвердження статусу учасника бойових дій: Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2022/11/29/z-1-grudnya-rozpochnetsya-proches-oformlennya-dokumentiv-dlya-pidtvrdzhennya-statusu-uchasnika-bojovih-dij/> (дата звернення: 29.08.2023).
3. Про затвердження Положення про комісії Міністерства оборони України з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни та вирішення спірних питань щодо зарахування окремих періодів служби до вислуги років та Інструкції про порядок видачі в Міністерстві оборони України посвідчень учасника бойових дій, нагрудних знаків “Ветеран війни - учасник бойових дій” та листів талонів на право одержання ветеранами війни проїзних квитків з 50-відсотковою знижкою їх вартості: наказ Міністерства оборони України від 10 листопада 2022 р., № 369. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1441-22#Text> (дата звернення: 29.08.2023).
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 29.08.2023).
5. Статус учасника бойових дій: ДІА. URL: <https://guide.dia.gov.ua/view/ustanovlennia-statusu-vyдача-posvidchen-uchasnykam-boiovykh-dii-a5c5bc86-f146-4bae-910a-fd726f2f3920> (дата звернення: 29.08.2023).
6. Алгоритм отримання статусу учасника бойових дій військовослужбовцями Збройних Сил України, які брали безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, за умов виконання ними особисто або у складі військової частини (органу, підрозділу), установи та закладу бойових (службових) завдань, проведення розвідувальних заходів, зокрема, які отримали поранення, контузії, каліцтва. URL: https://www.mil.gov.ua/content/pdf/ALHORYTM_nadannya_statusu_UBD.pdf (дата звернення: 29.08.2023).
7. Про затвердження Інструкції про порядок видачі в Міністерстві юстиції України

посвідчень учасника бойових дій, нагрудних знаків та листів талонів на право одержання учасниками бойових дій проїзних квитків з 50-відсотковою знижкою їх вартості: наказ Міністерства юстиції України від 20.02.2023 № 691/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0313-23#Text> (дата звернення: 29.08.2023).

8. Про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни: постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 1994 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-94-%D0%BF#n24> (дата звернення: 29.08.2023).

9. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України: постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р., № 57 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2010 р. № 724) (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-п#Text> (дата звернення: 29.08.2023).

10. Інвалідність та порядок її встановлення: Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11521 (дата звернення: 29.08.2023).

11. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 29.08.2023).

12. Важливість новачків при виготовленні державних документів, які потребують спеціальних елементів захисту. URL: <https://pk-ukraina.gov.ua/1> (дата звернення: 29.08.2023).

13. Махінації з паспортами: викрито міжнародну корупційну схему на півмільярда гривень збитків (Схема+відео): НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/news/makh-natc-z-pasportami-vikrito-m-zhnarodnu-koruptc-inu-skhemu-na-p-v-m-l-iarda-griven-zbitk-v/> (дата звернення: 29.08.2023).

14. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 844: постанова Кабінету Міністрів України, від 23.02.2022 № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.08.2023).

15. Україну переводять на нові принтери для водійських прав, які постачає лише одна компанія. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/7/7414567/> (дата звернення: 29.08.2023).

16. Офшорна монополія. Хто стоїть за виробництвом біометричних паспортів. URL: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/ofshornaya-monopoliya-stoit-proizvodstvom-1645001061.html> (дата звернення: 29.08.2023).

REFERENCES

1. Pro Yedynyi derzhavnyi demohrafichnyi reiestr ta dokumenty, shcho pidtverdzhuiut hromadianstvo Ukrainy, posvidchuiut osobu chy yii spetsialnyi status. "Unified State Demographic Register and documents confirming the citizenship of Ukraine, certifying a person or his special status": Law of Ukraine dated November 20, 2012, No. 5492-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17#Text>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

2. Z 1 hrudnia rozpochnetsia protses oformlennia dokumentiv dlia pidtverdzhennia statusu uchasyka boiovykh dii: Ministerstvo oborony Ukrainy. "From December 1, the process of issuing documents to confirm the status of a participant in hostilities will begin: the Ministry of Defense of Ukraine". URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2022/11/29/z-1-grudnya-rozpochnetsya-proczes-oformlennya-dokumentiv-dlya-pidtverdzhennya-statusu-uchasnika-bojovih-dij/>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

3. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro komisii Ministerstva oborony Ukrainy z pytan rozghliadu materialiv pro vyznannia uchasykamy boiovykh dii, uchasykamy viiny ta vyrishennia spirnykh pytan shchodo zarakhuvannia okremykh periodiv sluzhby do vysluhy rokiv ta Instruksii pro poriadok vydachi v Ministerstvi oborony Ukrainy posvidchen uchasyka boiovykh dii, nahrudnykh znakov "Veteran viiny - uchasyk boiovykh dii" ta lystiv taloniv na pravo oderzhannia veteranamy viiny proi-

© Sakharova Olena, Blyzniuk Ihor, 2023

зныkh кvytkiv з 50-vidsotkovoiu зnyzhkoiu yikh vartosti. “On the approval of the Regulations on the commissions of the Ministry of Defense of Ukraine on the consideration of materials on recognition as participants in hostilities, participants in war and the resolution of disputed issues regarding the inclusion of certain periods of service in terms of years of service and the Instructions on the procedure for issuing certificates of participants in hostilities, breast insignia at the Ministry of Defense of Ukraine “Veteran of the war - a participant in hostilities” and letters of coupons for the right to receive travel tickets by war veterans with a 50 percent discount on their cost”: Order of the Ministry of Defense of Ukraine, dated November 10, 2022, No. 369. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1441-22#Text>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

4. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu. “About the status of war veterans, guarantees of their social protection”: Law of Ukraine dated October 22, 1993, No. 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

5. Status uchashnyka boiovykh dii: DIIA. “Status of participant in hostilities: DIIA”. URL: <https://guide.dia.gov.ua/view/ustanovlennia-statusu-vydacha-posvidchen-uchasnykam-boiovykh-dii-a5c-5bc86-f146-4bae-910a-fd726f2f3920>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

6. Alhorytm otrymannia statusu uchashnyka boiovykh dii viiskovosluzhbovtiamy Zbroinykh Syl Ukrainy, yaki braly bezposeredniu uchast u zakhodakh, neobkhidnykh dlia zabezpechennia oborony Ukrainy, zakhystu bezpeky naseleennia ta interesiv derzhavy u zviazku z viiskovoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy, za umovy vykonannia nymy osobysto abo u skladi viiskovoi chastyny (orhanu, pidrozdilu), ustanovy ta zakladu boiovykh (sluzhbovykh) zavdan, provedennia rozvidualnykh zakhodiv, zokrema yaki otrymaly poranennia, kontuzii, kalitstva. “The algorithm for obtaining the status of a participant in hostilities by servicemen of the Armed Forces of Ukraine who took direct part in the measures necessary to ensure the defense of Ukraine, the protection of the safety of the population and the interests of the state in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, on the condition that they are carried out personally or as part of a military unit (organ, unit), institution and institution for combat (service) tasks, carrying out reconnaissance activities, in particular those who received injuries, contusions, mutilations”. URL: https://www.mil.gov.ua/content/pdf/ALHORYTM_nadannya_statusu_UBD.pdf. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vydachi v Ministerstvi yustytzii Ukrainy posvidchen uchashnyka boiovykh dii, nahrudnykh znakov ta lystiv taloniv na pravo oderzhannia uchashnykamy boiovykh dii proiznykh kvytkiv z 50-vidsotkovoiu znyzhkoiu yikh vartosti. “On the approval of the Instruction on the procedure for issuing combat participant identification cards, badges, and coupon sheets at the Ministry of Justice of Ukraine for the right for combat participants to receive travel tickets with a 50 percent discount on their cost”: Order of the Ministry of Justice of Ukraine, dated February 20, 2023, No. 691/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0313-23#Text>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

8. Pro poriadok vydachi posvidchen i nahrudnykh znakov veteraniv viiny. “About the procedure for issuing certificates and badges of war veterans”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated May 12, 1994, No. 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-94-%D0%BF#n24>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Pravyl peretynannia derzhavnoho kordonu hromadianamy Ukrainy. “On the approval of the Rules for crossing the state border by citizens of Ukraine”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated January 27, 1995, No. 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF#Text>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

10. Invalidnist ta poriadok yii vstanovlennia: Ministerstvo yustytzii Ukrainy. “Disability and the procedure for establishing it: Ministry of Justice of Ukraine”. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11521. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

11. Pro osnovy sotsialnoi zakhyshchenosti osib z invalidnistiu v Ukraini. “About the basics of so-

cial security for persons with disabilities in Ukraine”: Law of Ukraine dated March 21, 1991, No. 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

12. Vazhlyvist novatsii pry vyhotovlenni derzhavnykh dokumentiv, yaki potrebuiut spetsialnykh elementiv zakhystu. “The importance of innovations in the production of state documents that require special elements of protection”. URL: <https://pk-ukraina.gov.ua/1>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

13. Makhinatsii z pasportamy: vykryto mizhnarodnu koruptsiinu skhemu na pivmiliarda hryven zbytkiv (Skhema+video): NABU. “Frauds with passports: an international corruption scheme for half a billion hryvnias in losses was exposed (Scheme + video): NABU”. URL: <https://nabu.gov.ua/news/makh-natc-z-pasportami-vikrito-m-zhnarodnu-koruptc-inu-skhemu-na-p-v-m-l-iarda-griven-zbitk-v/>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

14. Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy. “On making changes to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated September 16, 2020, No. 844”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 23, 2022, No. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2022-%D0%BF#Text>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

15. Ukrainu perevodiats na novi pryntery dlia vodiiskykh prav, yaki postachaie lyshe odna kompaniia. “Ukraine is being switched to new printers for driver’s licenses, which are supplied by only one company”. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/7/7414567/>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

16. Ofshorna monopoliiia. Khto stoit za vyrobnytstvom biometrychnykh pasportiv. “Offshore monopoly. Who is behind the production of biometric passports”. URL: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/ofshornaya-monopoliya-stoit-proizvodstvom-1645001061.html>. (Date of Application: 29.08.2023) [in Ukrainian].

UDC 343.973

Sakharova Olena,Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department,
State Research Institute MIA Ukraine,

Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0002-9759-5324

Blyzniuk Ihor,Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher, Chief Researcher of the State
Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0003-3882-5790

**PECULIARITIES OF COMMITTING CRIMINAL AND OTHER OFFENSES IN
THE SPHERE OF PRODUCING AND ISSUING IDENTIFICATION DOCUMENTS
CERTIFYING THE PERSON AND CONFIRMING THE CITIZENSHIP OF
UKRAINE OR ITS SPECIAL STATUS**

The article reveals the peculiarities of committing criminal offenses by officials of the State Enterprise “Printing Plant “Ukraine” for the production of securities” and commercial structures affiliated with the printing plant in the field of production and execution of identification documents based on the study of relevant criminal proceedings. At the same time, the main

© Sakharova Olena, Blyzniuk Ihor, 2023

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2023.3\(61\).21](https://doi.org/10.36486/np.2023.3(61).21)

Issue 3(61) 2023

<https://naukaipravookhorona.com/>

emphasis in the article is on revealing the methods of committing these criminal offenses. The authors studied several criminal proceedings and concluded that PP “Ukraine” mostly makes purchases without public tenders. This increases corruption risks in the polygraph plant’s activities. The analysis of criminal offenses committed in the field of production and registration of identification documents that prove identity and confirm citizenship of Ukraine showed that the vast majority of these offenses are related to price overcharging for the purchase of consumables and other materials. Special elements of protection are required for these documents, which are issued using the Unified State Demographic Register system. The Ukrainian economic system is manipulated through the use of “gray intermediaries”, which are artificially introduced into economic operations. Some of these intermediaries are fictitious, while others are connected to officials of the main market participants involved in the production and processing of identification documents.

The article also did not leave without consideration the issue of identifying the types of identification documents that certify a person and confirm the citizenship of Ukraine or its special status, as well as require special protection elements and are issued using the means of the Unified State Demographic Register. The article also analyzes the changes to the main legal acts that took place during the period of martial law regarding the registration and issuance of identification documents (certificates of a participant in hostilities, certificates of persons with disabilities, etc.). At the same time, the authors identified the key subjects of the modern market of production and registration of identification documents in Ukraine, which serve as a proof of identity and Ukrainian citizenship and require specific protective features, using the system of the Unified State Demographic Register.

Keywords: identification documents, foreign passport, ID card, certificate of a participant in hostilities, the Unified State Demographic Register, the Unified State Web Portal of Electronic Services (Portal “DIIA”), ID cards with disabilities, royalties, abuse of power or official position, competitive bidding, criminal proceedings, criminal offence.

Отримано 17.10.2023